

Nieuwe **Veluwe** 0/09

Bostoren een architectonisch hoogstandje in Putten, ontworpen door SeARCH

Stuifzandherstel kan anders en beter, laat een project bij Radio Kootwijk zien

Richard Long verheft het wandelen tot kunst, en maakt zijn publiek deelgenoot van zijn tijdelijke sculpturen en ervaringen

Veluweproblematiek is net zo transparant te maken als de problematiek van de Waddenzee, vindt Michiel Hegener

De aandacht en actiebereidheid voor bescherming van de Veluwe is even versnipperd als het natuurgebied zelf, constateert journalist en publicist Michiel Hegener. En dat terwijl het grootste laaglandnatuurgebied van Noordwest-Europa veel bedreigingen kent. Maak de problematiek van de Veluwe net zo transparant als die van de Waddenzee, bepleit Hegener. Daarvoor doet hij een voorstel: zet in op een spannend en positief thema als kapstok voor veel deelproblemen. Dat thema is er: de natte randzones.

Opinie

De Veluwe als geheel verdient meer aandacht

tekst Michiel Hegener, foto bvBeeld

Het lijkt een gril van het lot: de Veluwe, het grootste laaglandnatuurgebied van Noordwest-Europa en een van de mooiste ijstijdenrelicten ter wereld, ligt in het hart van het overvolle Nederland, doorsneden door ruim honderd kilometer snelweg en honderden kilometers hek, ingesnoerd door een steeds dichtere krans van bebouwing. De Veluwe is een zegen voor Nederland, maar het omgekeerde geldt niet. De hekken, de snelwegen en de insnoering mogen tot de grootste erkende problemen horen, er is één groot overkoepelend probleem dat zelden als zodanig wordt erkend: de complexiteit van de problemen van de Veluwe. Dat de ligging in het hart van Nederland de Veluwe belemmert om te schitteren als natuurgebied komt niet door enkele, snel te bevatten oorzaken. Het is een combinatie van militaire activiteiten, bungalowparken, mountainbikers, plezierjagers, onaangeliende honden, gemeentelijke ambities, starre bosbouw met dennenakkers, veel te veel bospaden, pretparken op verkeerde plaatsen, decentralisatie van de landelijke planologie, grondwaterwinning, voedselarmoede voor het wild, versnippering van beheer en beleid, veel te veel bordjes, drukke tweebaanswegen met te weinig snelheidsbeperkingen en ga zo maar door. Rapporten over de Veluwe zijn altijd taai, hoe goed geschreven sommige ook zijn. Gevolg: niet veel mensen begrijpen de problemen, en daardoor is er te weinig draagvlak bij de Nederlandse bevolking voor de bescherming. Eén helder probleem willen de mediaconsumenten nog wel tot zich nemen, zoals bijvoorbeeld het teveel aan zwijnen in 2008 of bijvoorbeeld een bosbrand. Dergelijke kleine, vrij irrelevante kwesties halen het *NOS Journaal*, de Veluweproblematiek als geheel nooit.

Doordat het publiek de Veluweproblematiek niet oppakt, want te ingewikkeld, is het voor de landelijke politici ongevaarlijk over de Veluwe te zwijgen. Dus zwijgen ze, er is genoeg te doen. In de Tweede Kamer komt de Veluwe, verreweg ons grootste natuurterrein, nooit aan de orde. Bizar en ongelooflijk maar waar. In of rond de Waddenzee hoeft maar dit te gebeuren of de halve Kamer zit in de gordijnen.

Aandacht is urgent

Wat er bij het publiek aan aandacht en actiebereidheid bestaat – per saldo nog aardig wat – is versnipperd als de Veluwe zelf. Er zijn tientallen plaatselijke milieuverenigingen en actiegroepen – voor de Veluwe als geheel is er alleen de landelijke Vereniging van Vrienden van de Veluwe die al drie jaar in *statu nascendi* verkeert, de officiële oprichting in 2006 ten spijt. Er zijn tijdschriften over de edelherten op de Veluwe, de sprengen en de beken, een klein deelgebiedje als De Hoge Veluwe, de folklore en meer, maar voor de Veluwe als geheel is er niets. Behalve dan nu, eindelijk, het magazine *Nieuwe Veluwe!* Het is zeer te hopen, want urgent, dat *Nieuwe Veluwe* het podium wordt voor iedereen die geïnteresseerd is in en bezorgd is om de Veluwe als geheel. Misschien is het verschijnen van dit nummer een mooi startmoment om wegen te banen voor iedereen, van Maastricht tot Den Helder, die in aanleg belangstelling heeft voor ons grootste natuurterrein. Die mensen zijn talrijk, het kan haast niet anders, maar de complexiteit van de problematiek en de afwezigheid van platforms weerhield hen ervan zich te manifesteren. Dus: wat doen we aan die complexiteit? Hoe maken we de problematiek van de Veluwe net zo transparant als die van de Waddenzee?

Wat zijn de Veluwse equivalenten van de gasboringen en de mosselvisserij?

'Kleine, vrij irrelevante kwesties halen geregeld het NOS Journaal, de problematiek van de Veluwe als geheel nooit'

Inzetten op spannend thema

Een voorstel: zet bij de communicatie over en bij het polemiseren van de Veluwe in op een spannend en positief thema, iets wat in de komende jaren kan leiden tot een veel mooiere Veluwe dan nu, en dat kan dienen als kapstok voor veel deelproblemen zoals hierboven opgesomd. Dat thema is er: de natte randzones, waarvan sommige al operationele natuurgebieden zijn en waarvan er nog veel meer kunnen komen. Wat zijn natte zones? Even een korte geografieles. De Veluwe bestaat bijna geheel uit grof zand en grind dat in de loop van miljoenen jaren door de Rijn werd gedeponeed. Omstreeks 150.000 jaar geleden duwden twee gletsjertongen (waar nu de IJssel stroomt en in de Gelderse Vallei), beide honderden meters dik, ongeveer 200 kubieke kilometer van dat zand tussen zich in omhoog. Later verdween daarvan weer de helft door erosie, winderosie vooral. De resterende zandberg heet de Veluwe. Er valt jaarlijks een kubieke kilometer regen op, maar dat water verdwijnt in het grove zand.

Veluwse rietvelden

Daarom lijkt en is de Veluwe vaak zo droog, en natuurtechnisch is dat onaantrekkelijk. Spannende, snel veranderende natuur ontwikkelt zich waar water stroomt of stilstaat, en veel minder op de hei of in een dennenbos. Het Veluwse regenwater verdampt voor een derde, vooral via dennennaalden, de rest zakt de diepte in en treedt na een reis van tientallen jaren als kwel naar buiten aan de randen van de zandberg. In de agrarische zones rond de Veluwe liggen sloten, net als elders in Nederland – alleen deze sloten stromen! Door die afvoerkanalen dicht te gooien wordt kwel weer echt kwel, dus water dat over kilometers brede zones fijnmazig en subtiel aan het oppervlak komt. Droog land wordt moeras. Op sommige plekken is dit al gerealiseerd. Het mooiste voorbeeld ligt onder Epe, het Wisselse Veen van Geldersch Landschap. In ontwikkeling is de Hierdense Poort van Natuurmonumenten, ten noorden van Harderwijk. Vooral bij Wissel is de aanblik al spectaculair: over een traject van nog geen kilometer loop je van droge, stoffige hei naar een landschap vol riet, kikkers en waterwild. Veluwse rietvelden! 's Nachts komen de herten er eten, want het aanbod is daar veel groter dan op de droge Veluwe waar de VVV-folders altijd over reppen. Einde geografieles, terug naar het communicatieprobleem.

'Doordat het publiek de Veluweproblematiek niet oppakt, want te ingewikkeld, is het voor de landelijke politici ongevaarlijk over de Veluwe te zwijgen.

Dus zwijgen ze.'

Nieuw imago

Door die kwelzones, bestaande en komende, centraal te stellen in berichten en debatten over de Veluwe, versterk je de politieke wil om ze te creëren. Dat is nodig omdat de meeste potentiële kwelzones vol zitten met menselijke activiteit. Daarvan moet een deel weg, of haast alles zelfs. Dat kost veel geld en daarvoor is weer politieke wil en politiek draagvlak nodig. Aandacht voor het thema kwelzones leidt dus tot nieuwe herstelde kwelzones. Maar er

wacht meer winst. Door het te hebben over natte natuur op de Veluwe, en zeker ook door die spannende Veluwse moerassen op tv, websites en in druk te tonen, zullen veel mensen opkijken. Is dit óók de Veluwe?? Dat op zich is al goed, en het leidt ook naar een nieuw imago voor de Veluwe. Dat is hard nodig, want die heidevelden en bossen komen bij velen toch wat oubollig over. Iedereen weet dat Nederlandse natuur spannender kan, nieuw is dat we daarvoor terecht kunnen op de Veluwe, nu al. Zo komen we ook terecht bij een heel andere begrenzing van de Veluwe: veel groter dan nu, deels droog, deels nat.

De kwelzones roepen ook vragen op. Hoe kan dat, rietvelden grenzend aan een heideveld? Vragen leiden naar antwoorden, en naar meer begrip over de Veluwe als uitzonderlijk ecosysteem.

Het maken van een natte Veluwe kan goed dienen als planologische koevoet, als instrument om iets te doen aan die insnoering door dorpen en lintbebouwing rond de droge Veluwe van nu. Er moeten bijvoorbeeld ecoducten komen voor het faunaverkeer tussen droog en nat – bij Hierden komt er in ieder geval al een, uiterlijk 2012, maar er zijn er meer nodig. Natte voedselrijke zones nodigen ook uit tot een andere kijk op wilddruk. Nu wordt vrij star vastgehouden aan 1 à 2 herten en zwijnen per 100 hectare, meer eten is er niet op die droge Veluwe. Maar kunnen ze ook naar weiden en moerassen – en al het wild is dol op water! – dan stijgt de wilddraagkracht van de hele Veluwe. Het overgereguleerde jachtbeleid van nu kan heel anders als het wild er nieuwe grasgroene zones bij krijgt, en helemaal als de dieren kunnen trekken over een rastervrije, ecoductrijke Veluwe. Laat de dieren maar gaan zwerven om eten te vinden. Als de populatiedruk plaatselijk oploopt, doen ze dat vanzelf, maar dan moeten er wel rijke voedselgronden te vinden zijn.

Meer wild heeft weer positieve gevolgen voor de wildzichtbaarheid, en dat is van belang voor het draagvlak, de politieke wil en de Veluwe als geheel. Uit enquêtes blijkt steeds weer dat de miljoenen dagjesmensen die de Veluwe jaarlijks trekt, bijna allemaal hopen wild te zien. Maar de meesten zien geen beest. Deels komt dat doordat ze niet weten hoe, waar en wanneer ze hun wildwens het best in vervulling kunnen laten gaan, probleem is ook dat er gewoon te weinig wild is. Op een deels natte Veluwe wordt dat allemaal anders.

Reageren? Mail naar redactie@nieuweveluwe.nl

Michiel Hegener

is freelance journalist voor onder meer *NRC Handelsblad*, fotograaf en cartograaf. Diverse boeken heeft hij op zijn naam staan. Onlangs verscheen *The Kurds of Iraq* (2009), een boek gemaakt na elf reizen door het noorden van Irak. Andere publicaties zijn onder meer *Vrijheid van godsdienst* (2005) waarin hij wijst op belemmeringen om je eigen godsdienst te kiezen, *Ons wilde oosten – De toekomst van de Veluwe* (2002) over de ontkenning van de waarde van de Veluwe en *Het Duckdenken – de invloed Kwik, Kwek en Kwak op onze samenleving* (1999). Als fervent wandelaar en groot liefhebber van de Veluwe verzorgt hij de ANWB Veluwe fiets- en wandelgidsen.

Inhoud

- 5 De wolf komt
- 6 Mozaïeken in het zand
- 14 Beken steeds meer zichtbaar
- 18 Richard Long
de wandelkunstenaar
- 21 Nieuw Gelders Arcadië
- 35 Spannende architectuur
in het bos
- 40 Koningsweg Ginkel-Dieren,
een lange dunne lijn
- 44 Meer dan een wandeling

Rubrieken

- 4, 38, 39, 47 Actueel
- 10 Opinie Michiel Hegener
- 25 Column Koos Dansen
- 26 Interview met
Johanna Geels, dichteres
- 33 Vraag en antwoord
- 37 Boeken
- 48 Beroep Schaapherder
- 50 Agenda

Andere kijk op de Veluwe

Voor u ligt het kennismakingsnummer van een nieuw tijdschrift over de Veluwe. *Nieuwe Veluwe* gaat over natuur en landschap, kunst en cultuur en biedt een platform voor opinie en discussie. De tijd is er rijp voor. Op en rondom de Veluwe zijn veel ontwikkelingen gaande die meer aandacht verdienen. De Veluwe sprankelt en leeft. Beken worden bovengronds gehaald en stuifzanden hersteld. Op de flanken van de Veluwe wordt gezocht naar een nieuw evenwicht tussen verstedelijking en behoud van landschappelijke waarden. Landbouw en toerisme staan op gespannen voet met de natuur, maar hebben elkaar ook nodig. Het gebied is een inspiratiebron voor kunst en cultuur. De rijke cultuurhistorie biedt aanknopingspunten voor ruimtelijke ontwikkeling.

Op dit soort thema's wil het nieuwe magazine ingaan. Door bijzondere mensen aan het woord te laten, opmerkelijke initiatieven voor het voetlicht te brengen en controversiële onderwerpen aan te kaarten. Het zou prachtig zijn als er een discussie op gang komt over de waarden van de regio en hoe die te behouden en te versterken zijn. Uiteindelijk komt het eropaan dat de Veluwe de erkenning krijgt die het verdient als grootste laaglandnatuurgebied van Noordwest-Europa, als gebied met belangrijke (cultuur)historische waarden en als gebied met een rijke kunst en cultuur.

Nieuwe Veluwe hoopt uw nieuwsgierigheid en interesse te wekken en u als abonnee te verwelkomen. In dit nummer treft u een antwoordkaart aan, waarmee u zichzelf of een ander kunt opgeven. U kunt ook een e-mail sturen naar: abonnementen@nieuweveluwe.nl. We horen graag wat u van dit kennismakingsnummer vindt. Uw reacties, suggesties en vragen kunt u e-mailen naar redactie@nieuweveluwe.nl of u kunt bellen naar 0317 418128.

Namens de redactie,
Ria Dubbeldam

Colofon

Nieuwe Veluwe
Kennismakingsnummer,
winter 2009/2010. *Nieuwe Veluwe*
verschijnt 4 keer per jaar.
www.nieuweveluwe.nl

Uitgave
Grafisch Atelier Wageningen

Adres
Generaal Foulkesweg 72
6703 BW Wageningen
t 0317 418128, **f** 0317 425886
e uitgever@nieuweveluwe.nl

Redactie
Ria Dubbeldam
(redactie@nieuweveluwe.nl),
Agnes Renssen-Schellart,
Dick van der Klis,
Annemiek Simons

Klankbordgroep
De leden zitten op persoonlijke titel
in de klankbordgroep.
Marlies Boeker (gemeente Ede),
Hans van den Bos (journalist,
fotograaf), Gerrit Breman (historicus),
Bea Claessens (Bureau Veluwe Vallei,

provincie Gelderland), Koos Dansen
(natuurkenner, publicist), Ad Germing
(natuurkenner, fotograaf),
Michiel Hegener (publicist,
cartograaf), Arne Heineman
(Natuurmonumenten Gelderland),
Patrick Janssen (Vrienden van de
Veluwe), Kim Knoppers (maker van
tentoonstellingen hedendaagse kunst
en fotografie), Henk Kuijpers
(gemeente Apeldoorn),
Antoon Loomans (KNNV),
Ingrid Regelink (Waterschap Veluwe),
Frits Storm (IVN), Dirk van Uiter
(Veluwecommissie provincie
Gelderland), Gerrit van Veldhuizen
(Vogelbeschermingswacht Noord-
Veluwe), Marike Vissers
(Staatsbosbeheer), Arjan Vriend
(Landschapsbeheer Gelderland)

Vormgeving
Cecile van Wezel, Tibor Balogh (GAW)

Druk
Moderndruk b.v., Bennekom

Bladmanagement
Jelle de Gruyter (GAW)

Abonnementen
e abonnementen@nieuweveluwe.nl
Introductieaanbieding jaar-
abonnement in 2010: € 29,50 incl btw
Jaarabonnement vanaf 2011 € 37,50
incl btw (onder voorbehoud).
Een abonnement wordt automatisch
met een jaar verlengd, tenzij vóór
1 november schriftelijk wordt
opgezegd.
Losse nummers: € 9,50

Advertentie-exploitatie
Eelco Jan Velema (Brickx)
t 070 322736, **m** 06 46291428
e advertenties@nieuweveluwe.nl

Omslagfoto
Michiel van Raaij

© 2009 Grafisch Atelier Wageningen
Overname van informatie mag
alleen met voorafgaande schriftelijke
toestemming van de uitgever en
onder vermelding van de bron.

ISSN
1879-6001